

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií

nám. Jana Palacha 2, 116 38 PRAHA 1, ČESKÁ REPUBLIKA

Posudek disertační práce mgr. Martina HANOUŠKA

Scenarien-Buch Václava Tháma (Pština 1805–1806). Edice textu a analýza dramaturgie.
Praha 2021, 238 stran.

Německy psané prameny tvoří v kontextu historického vývoje a jazykových poměrů významnou část písemné kultury středoevropské provenience. Jedním z dokladů o úzkých historicko-jazykových souvislostech je rukopisná teatrálie *Scenarien-Buch des Hochfürstlichen Anhalt-Köthen-Pleßschen Hoftheaters* Václava Tháma z let 1805–1806, kterou ve formě komentované edice zpracovává posuzovaná disertační práce. Kritické edice jsou oblastí vědecké práce, která vyžaduje nejen široké znalosti daného oboru, ale i zevrubné poznatky o historickém období a patřičné kompetence v práci s jazykem, zvláště cizím jazykem. Edice a jejich příprava se pak odlišují podle typu vydávaných písemností a podle účelu edic, které je nezbytné zohlednit nejen při práci s edicemi, ale také při jejich studiu a využívání, např. vědeckém, vědecko-popularizačním, pedagogicko-výukovém apod.

Předkládaná disertační práce se formou edice založené na srovnání Tháмова rukopisu a dobových tištěných vydání zaznamenaných divadelních titulů snaží nastínit, „jak mohla jejich představení v podání knížecí společnosti divadelně vypadat, zda v nich docházelo k výraznějším nebo menším dramaturgickým odchylkám, jakého druhu tyto odchylky byly, zda Thám ve svých záznamech využíval pouze jednoho tištěného vydání s jednou verzí dramatického textu nebo zpěvoherního libreta, či pracoval s více tisky nebo textovými a libretistickými verzemi.“ (b. p.)

Kompoziční struktura disertační práce vykazuje logicky navazující sled jednotlivých oddílů: v úvodní části vychází z obsahově uceleného výkladu o osobnosti Václava Tháma a editovaném rukopisném fragmentu, včetně jeho popisu, identifikace založené na srovnání s dalšími autorovy rukopisy a přehledu dosavadního bádání (úvod, kap. 1). Zároveň se práce zaměřuje z teatrologického hlediska na strukturu Thámových záznamů a shrnuje některé z jeho dramaturgických zásahů (kap. 2). Těžiště práce spočívá v komentované edici Tháмова

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií

nám. Jana Palacha 2, 116 38 PRAHA 1, ČESKÁ REPUBLIKA

rukopisu (kap. 3), kterému předchází ediční poznámka (kap. 3.1). Disertační práci uzavírá shrnutí poznatků, které vyplynuly z kritické ediční práce, a seznam pramenů a použité literatury.

Z germanistického pohledu recenzentky, který se v posudku zaměřuje s ohledem na oborovou specializaci na postupy ediční práce, je v první řadě třeba zdůraznit nároky kladené na editora při zpracování německého textu psaného kurzívním novogotickým písmem, tzv. kurentem, a to zvláště při absenci propedeutických kurzů, které zahrnují obory historie, archivnictví nebo ve formě grafematických seminářů i germanistika. V tomto směru dokládá autor disertační práce poctivý a pečlivý přístup v zacházení s textem rukopisu. To se týká i ediční poznámky, která reflektuje jazykové i grafické úpravy textu stanovené na základě obecných zásad kombinovaných s vlastními edičními postupy. Jednotlivé nezbytně nutné úpravy a jejich rozsah přizpůsobil autor práce uživatelům edice i účelu edice, se kterým je spjatá efektivita praktického uplatnění, a zároveň zohlednil individualitu daného textu. Proto je pochopitelné, že autor práce upustil od metody transliterace uplatňované zejména filology, kteří vydávají písemný pramen v jeho přesném znění, tzn. pracují s přepisem psaného slova podle jednotlivých grafických znaků s cílem usnadnit přečtení daného výrazu poučeným čtenářem, aniž by se ztratila informace o původním pravopisu. Zvolená metoda transkripce, která zachovává fonetické znění textu při užití současného písma a současných pravopisných norem a která zároveň usnadňuje čtení při zachování obsahu textu, tak odpovídá s ohledem na oborové zaměření stanoveným cílům práce, které na rozdíl od edic historiolingvistického zaměření nesledují dobový charakter dokumentu, individualita autora, teritoriální zvláštnosti apod.

V koncepci ediční poznámky je třeba kladně ohodnotit zohlednění individuálního charakteru Tháмова rukopisu, a to především v upřednostnění rukopisu před tištěnými verzemi divadelních textů, které jsou ovlivněny konvencemi a normami jednotlivých tiskáren. Přínosem pro edici je i respektování specifík vlastních jmen i zeměpisných názvů, které se vyznačují vysokým stupněm variability, a přístup k psaní velkých písmen, které v daném době vykazovalo kolísání i problémy s rozlišením majuskul a minuskul u některých písmen

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií

nám. Jana Palacha 2, 116 38 PRAHA 1, ČESKÁ REPUBLIKA

kurentu, např. *d* nebo *z*. Z hlediska zvolené metody transkripce je v zájmu uživatelů edice logické zjednodušení psaní souhláskových skupin, které nejsou etymologicky podložené, např. *dt* nebo *th*. Ediční poznámce by pak prospělo efektivnější oddělení úprav samohlásek a souhlásek a samotné edici pak důslednější úpravy interpunkce (např. str. 48, 196, 210), která – jak autor uvádí, slouží „snazší orientaci v textu“ (str. 18). K zamyšlení vede i otázka nutnosti úprav kombinace souhlásek *ph* → *f* (*Sopha* → *Sofa*) jako jedné z variant současného německého pravopisu, pokud je srovnáme např. s nezměněným pofrancouzštělým zápisem „Portraits“ (str. 62). Dílčí nedůslednosti se v edici nacházejí u variant psaní *s* – *ss* – *ß*, které se zde sjednocuje podle současného německého pravopisu (např. str. 146 – *Grosses*). Pozornost nebo komentář v edici by si zasloužily – ačkoli se nejedná primárně o jazykový záměr edice – i zaznamenané gramatické chyby, a to zejména v deklinaci adjektiv, které mohou vyplývat ze samotné předlohy textu nebo z chybného přepisu do latinky (např. str. 82, 117, 148, 164). Edici by prospěl také připojený seznam zkratk; k pozn. 1227 (str. 161), která se týká Thámem často používané zkratky NB, se může kontextuálně jednat o „Nebenbemerkung“.

V souvislosti s danou problematikou se nabízí otázka, jaký má význam a místo Tháмова rukopisná teatriálie jako písemný pramen ve srovnání s dalšími dochovanými texty tohoto druhu v německém a českém jazyce v kontextu dějin divadla na přelomu 18. a 19. století, a dále, jakou vidí autor perspektivu a priority ve vědeckém výzkumu dalších textů tohoto druhu a v čem spočívají desiderata dosavadních poznatků?

Shrnutí: Disertační práce Martina HANOŮŠKA odpovídá požadavkům kladeným na práci tohoto typu. Autor ve své práci prokázal, že je schopen vést a vyhodnotit samostatný vědecký výzkum. Ve výsledku podává edice svědectví o divadelní i inscenační praxi daného divadelního souboru na přelomu 18. a 19. století, do kterého se promítá Thámův přístup a jeho práce s tištěnými verzemi textů divadelních her, a zároveň rozšiřuje i prohlubuje poznatky o textech zaznamenávajících divadelní pojetí jednotlivých činoherních i hudebně-dramatických děl. Recenzentka předkládané disertační práce zároveň oceňuje interdisciplinární aspekt komentované edice, která představuje přínos nejen pro divadelní

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav germánských studií

nám. Jana Palacha 2, 116 38 PRAHA 1, ČESKÁ REPUBLIKA

vědu, ale i pro filologické obory, a to zejména pro literární vědu a v kontextu textologie i pro historiolingvistiku (viz E. Skála k historiolingvistickému vymezení literárních a odborných textů, 1988, s. 377–403), a také ovšem pro další obory, kteří věnují pozornost německy psaným pramenům.

Z uvedených důvodů **d o p o r u ě j i** předloženou disertační práci k dalšímu řízení o udělení titulu Ph.D.

Praha, 28. prosince 2021

PhDr. Lenka Vodrážková, Ph.D.